

Klasifikacije političkih sistema

- **UPOREDNA ILI KOMPARATIVNA METODA**
- **PODSETIMO SE KLASIFIKACIJA DRŽAVA IZ UVODA U PRAVO**
- **DRŽAVA I POLITIČKI SISTEM**
- **UŽI POJAM**
- **STATIČKA KATEGORIJA**
- **DRŽAVNE INSTITUCIJE, DRŽAVNO UREDJENJE**
- **VIŠE PRAVNI KRITERIJUM PODELE DRŽAVA**

- Uporedni ili komparativni metod
- Aleksis de Tokvil: “Bez mogućnosti da uporedi, um ne zna kako dalje da postupi”.
- Klasifikacioni osnov: zajednička, opšta, karakteristična obeležja

Aristotelova klasifikacija

- ARISTOTELOVA klasifikacija: ko vlada i u čiju korist vlada...
- Mešoviti sistem oligarhije i demokratije

Ko vlada?

jedan

nekolicina

većina

Vladara

U čiju korist?

Svih

Tiranija	Oligarhija	Demokratija
Monarhija	Aristokratija	Politeja

Monteskje

- Monarhija: čast
- Despotija: strah
- Republika: vrlina
- Sistem ravnoteže i podele vlasti kao brana protiv apsolutizma
- Rodonačelnik savremenih ustavnih odnosno konstitucionalnih sistema
- **Danas: Ustavni, demokratski, parlamentarni republikanizam**

Početakne klasifikacije

- **APSTRAKTNI (TEORIJSKI) – Idealni tipovi**

Veberova apstraktna ili “idealna” tipologija sistema:

1. **Sistemi sa harizmatikom vlašću**
2. **Tradicionalni politicki sistemi**
3. **Sistemi racionalne vlašću**

Kriterijum: kako se vlast legitimiše

- **EMPIRIJSKI PRISTUP – naglašava pojedine strane, elemente ili determinante postojećih sistema**

Pojednostavljena tipologija

- Gabriel Almond: dva kriterijuma – politička kultura i političke uloge
  1. Anglo-američki politički sistemi
  2. Kontinentalno-evropski
  3. Doindustrijski i delimično industrijski
  4. Totalitarni politički sistemi

Žan Blondel

- Politički sistemi liberalnih demokratija
- Komunistički sistemi
- Tradicionalni politički sistemi
- Populistički politički sistemi

Zastarela tipologija: komunistički spadaju u totalitarne i autoritarne sisteme

Endrju Hejvud

- **ZAPADNE POLIARHIJE**
- **NOVE DEMOKRATIJE**
- **ISTOČNOAZIJSKI REŽIMI**
- **ISLAMSKI REŽIMI**
- **VOJNI REŽIMI**

Zapadna POLIARHIJA

- Stvarna, moguća demokratija pošto idealna nije moguća. Dakle, poliarhija je realna liberalna, predstavnička i parlamentarna demokratija
- Diarhija, triarhija, tetrarhija...poliarhija (**vladavina mnogih**)
- Posebno će biti obradjena u okviru nastavne jedinice o modelima demokratije

NOVE DEMOKRATIJE

- Politički sistemi tranzicije
- Tri-četiri talasa demokratske tranzicije
- Nedovršen proces demokratske konsolidacije
- Poludemokratije: uporendno postojanje elemenata starog i novog režima
- Zemlje centralne i istočne Evrope

ISTOČNOAZIJSKI REŽIMI

- Poseban civilizacijski okvir: azijske vrednosni sistem,
- Konfučijanstvo, Taoizam, Budizam
- Politička kultura: sklad, harmonija, disciplina, autoritet, porodica (posvećenost roditeljima), odanost, disciplina, dužnost, učtivost
- Autoritarna modernizacija
- Ekonomski rast (“tigar ekonomije”) i izobilje a manje slobode i prava pojedinca.

Posebna kulturna mapa sveta

Jaka, centralizovana država, podrška “moćnim vladama”

- obično se jake “vladajuće” partije tolerišu.
- država je onipotentna (sveprisutna i moćna u društvu) i opštepoštovana (podanička i etatistička svest).
- patrimonijalna država: “ideja o vladaru ocu” (država štiti i brani od prirodnih katastrofa, svih zala).
- Uloga kineske države kroz istoriju (od uloge sanacije od prirodnih katastrofa do kontrole privatnog života).
- Nizak indeks očekivanja od vlasti.
- Skromnost i umerenost u praktikovanju dobara života.
- Zatvoren vrednostni sistem (posebna i zatvorena kultura)

ISLAMSKI POLITIČKI REŽIMI

- Teokratska priroda politike i vlasti.
- Religijski sistem ideja, uverenja, stavova i ponašanja.
- Religijski način života daje pečat i političkom životu.
- Islamski fundamentalizam: dominacija religijskog podsistema.
- Represivni, autoritarni režimi
- Šerijatsko pravo
- Univerzalno carstvo božije versus sekularizam
- Zapadna društva sekularizovana.

VOJNI REŽIMI

- Afrika, Latinska Amerika, Jugoistočna azija, Bliski istok.
- Neposredna uloga oružanih snaga u kontroli vlasti
- Vojna hunta
- Diktatura
- Preuzimanje i održavanje vlasti vojnom silom
- Ili, kontrola vlasti

TRI OSNOVNA TIPA SAVREMENIH POLITIČKIH SISTEMA

(kriterijum je stepen slobode političkih procesa u njima)

1. DEMOKRATSKI SISTEMI

- a) Decentralizacija i difuzija političke moći
- b) Partijski i društveni pluralizam, slobodna kompeticija,
- c) Praktikovanje i zaštita (sudska) sloboda i prava čoveka i gradjanina

2. AUTORITARNI SISTEMI

- a) omogućavaju veću kontrolu nad političkim procesima
- b) oslanjaju se na vojnu moć (*Irak i neke afričke i južnoameričke države*), religiozne institucije (*Iran*) ili tradicionalnu vladarsku porodicu (*Saudijska Arabija i Kuvajt*)

3. TOTALITARNI SISTEMI

- a) najsveobuhvatnija kontrola građanskog i političkog društva
- b) komunistički totalitarizam (*Severna Koreja, Kuba i Kina*)
- c) imperijalni neototalitarizam
- d) različiti oblici totalne kontrole društva (od sile i pretnje silom do rafinirane manipulacije i indoktrinacije)

Autoritarni politički sistemi

- Autoritarne monarhije (Butan, Saudijska Arabija, sultanati srednjeg istoka)
- Lična vladavina (“heroji utemeljitelji”)
- Sistem dominantne stranke (Singapur, Egipat)
- Vladavina verskih vodja (Iran, Pakistan, Avganistan, Sudan, Libija)
- Vojna diktatura (vreme “hladnog rata”)

Politički sistemi tranzicije i konsolidacije demokratije

- Tranzicioni politički sistemi su oni sistemi koji su na prelazu iz autoritarnog socijalističkog u demokratsko liberalni sistem. Konsolidovani politički sistem je onaj sistem u kojem su demokratske institucije razvijene, predvidljive, neosporne, odgovorne i koje su poduprte demokratskom političkom kulturom društva.
- Liberalizacija, tranzicija i konsolidacija
- Ova grupa političkih sistema je za nas najzanimljivija i najznačajnija jer spada u tu tipološku grupu.
- Srbija: iz jedne tranzicije u drugu tranziciju. prvo je bio prelaz iz kapitalizma u komunizam (nedovršen proces),

S R B I J A

- Srbija: iz jedne tranzicije u drugu tranziciju.
- prvo je bio prelaz iz kapitalizma u komunizam (nedovršen proces), pa smo onda ušli u “drugu vrstu” tranzicije” od socijalizma u demokratiju.
- Rekli bi: prvo smo krenuli iz kapitalizma u komunizam, pa smo onda na nekoj stanici na tom putu stali, i okrenuli se nazad prema kapitalizmu.
- Politički sistem Srbije je specifična vrsta mešovitog političkog sistema, tipičan spoj, kompilacija starog i novog, tracionalnog i savremenog, prastarog i modernog, različitih ideologija. Srbija je vrsta polarizovanog političkog sistema.

Srbija...

- Srbija kao najveći gubitnik tranzicije.
- Srbija kao zemlja sa najtežim nasledjem od svih tranzicionih država:
- nacionalni identitet i separacija

ODREDNICE POLITIČKOG SISTEMA

Determinante, odrednice, odredjujući faktori,
odredjujući uslovi

DRUŠTVO:

1. Gradjansko društvo
2. Političko društvo: političke organizacije, partije, javnost, mediji
3. Ekonomija društva: privreda, trzisiste, razvoj
4. Primat prava u društvu: pravom regulisano društveno ponašanje

Politička kultura društva

- Tradicija i nasledje: npr. implikacije tipa prethodnih režima na puteve i ishode tranzicije, legat socijalizma
- Politička kultura naroda:
- Politička kultura elite
- Odgovornost: моралну и професионалну одговорност.
- Одговорно друштво и одговорну власт

Institucije

- Institucije kao centri političkog odlučivanja
- Utemeljenost institucija
- Vrste institucija
- Država kao “institucija institucija”
- Impersonalni, nadlični versus personalizovane, lične, privatizovane institucije
- Birokratija i administrativno upravne institucije

Medjunarodno okruženje

- Geopolitika: medjunarodni položaj, geografija i demografija, ekonomska, kulturna razvijenost, “nacionalni karakter”
- Medjunarodni odnosi: moć, sila i pravo u medjunarodnim odnosima; konstelacija odnosa
- Globalizacija i integracija: ekonomska, politička, kulturna i ekološka povezanost; “zajednički problemi planete”; univerzalizacija i tipizacija političkih sistema;
- “krnja suverenost”, partikulariteti